הִלְכוֹת הַנְהָגַת אָדָם בַּבֹּקֶר סִימָן א

א דִּין הַשְׁכָּמַת הַבֹּקֶר. וּבוֹ ט׳ סְעִיפִים:

א א יִתְגַּבֵּר (פ) [א] כָּאֲרִי לַעֲמֹד בַּבֹּקֶר (א) לַעֲבוֹדַת בּוֹרְאוֹ, * ב שֶׁיִּהְיֶה הוּא מְעוֹרֵר (ג) [ב] (ב) הַשַּׁחַר. הַגָּהּ: וְעַל כָּל פָּנִים לֹא יְאַחֵר זְמַן הַתְּפִלָּה (ג) שֶׁהַצִּבּוּר מִתְפַּלְּלִין (טור). הַגָּהּ: (ג) [ג] שִׁוִּיתִי ה׳ לְנֶגְדִּי תָּמִיד (מהלכות טו ח), * הוּא כְּלָל גָּדוֹל בַּתּוֹרָה וּבְמַעֲלוֹת (ד) הַצַּדִּיקִים אֲשֶׁר הוֹלְכִים לִפְנֵי הָאֱלֹהִים, כִּי אֵין יְשִׁיבַת הָאָדָם וּתְנוּעוֹתָיו וַעֲסָקָיו וְהוּא לְבַדּוֹ בְּבֵיתוֹ, כִּישִׁיבָתוֹ וּתְנוּעוֹתָיו וַעֲסָקָיו וְהוּא לִפְנֵי מֶלֶךְ גָּדוֹל, וְלֹא דִּבּוּרוֹ וְהַרְחָבַת פִּיו כְּרִצּוֹנוֹ וְהוּא עִם אֲנָשֵׁי בֵּיתוֹ וּקְרוֹבָיו, כְּדִבּוּרוֹ בְּמוֹשַׁב הַמֶּלֶךְ. כָּל שֶׁכֵּן כְּשֶׁיֵּשִׁים הָאָדָם אֶל לִבּוֹ שֶׁהַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֲשֶׁר מִלֹּא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ עוֹמֵד עָלָיו וְרוֹאֶה בְּמַעֲשָׂיו כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה כג כד) 'אִם יִסָּתֵר אִישׁ בַּמִּסְתָּרִים וַאֲנִי לֹא אֶרְאֶנּוּ נְאֻם ה׳', מִיָּד יַגִּיעַ אֵלָיו הַיִּרְאָה

א טוש״ע. ב ירושלמי (ברכות פ״א ה״א).

בְּאֵר הֵיטֵב

א (פ) כָּאֲרִי. עַיִן בַּהֲלָכוֹת קְטַנּוֹת חֵלֶק ב׳ סִימָן ג׳ וּבְסֵפֶר בְּנֵי חַיָּא (הגה״ט סק״א): (ג) הַשַּׁחַר. בְּשֶׁל״ה (מסכת חולין דרך חיים אות ה) כָּתַב סוֹד, לְחַבֵּר יוֹם וְלַיְלָה בְּתוֹרָה אוֹ בִּתְפִלָּה הֵן בַּבֹּקֶר הַן בָּעֶרֶב. וּמִיָּד כְּשֶׁנַּעוֹר מִשְׁנָתוֹ יֹשֵׁל יָדָיו וּבָזֶה יִנָּצֵל מֵהוֹצָאַת שִׁכְבַת זֶרַע, וּמִכָּל שֶׁכֵּן אִם אֵינוֹ רוֹצֶה לִישֵׁן אַף שֶׁנִּשְׁאָר מְשֻׁכָּב. שֶׁל״ה (שם אות כה). כָּתַב בְּסֵפֶר תּוֹלַעַת יַעֲקֹב (סוד נשלח שחרית), אִיתָא בְּזֹהַר, הַהוֹלֵךְ שַׁחֲרִית אַרְבַּע אַמּוֹת וְלֹא נָטַל יָדָיו חַיָּב כַּמָּה עוֹנוֹת כְּאִלּוּ הִקְטִיר לְהַשָּׂטָן, וְנִקְרָא קְצַת מִבַּעֲלֵי הַנֶּפֶשׁ שֶׁהוֹלְכִים פְּחוֹת פְּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת עַיִן שָׁם. וְלֹא נִהְיָה לַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי וְעָדִיף שֶׁיֵּלֵךְ בְּמִרְוָצָה שֶׁלֹּא לְהַשְׁהוֹת רוּחַ רָעָה הַשּׁוֹרָה עַל יָדָיו. וּכְשֶׁנּוֹטֵל יָדָיו שְׁבוּת יַעֲקֹב חֵלֶק ג׳ סִימָן א׳ כָּתַב שֶׁאֵין נִזְהָרִים מִלֵּילֵךְ אַרְבַּע אַמּוֹת בְּלִי נְטִילַת יָדַיִם, וְיֵשׁ לוֹמַר שֶׁפְּסָקוֹ אֶת עַצְמָם עַל זֶה דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר סְכִירָא לֵיהּ בְּבְרָכוֹת (כה:) דְּבָלָא בֵיתָא כְּאַרְבַּע אַמּוֹת דְּמָיָא, עַיִן שָׁם. וּפְשׁוּט שֶׁאֵין לִסְמֹךְ עַל זֶה כִּי אִם בְּשָׁעַת הַדְּחָק. וְעַיִן בְּאֵלִיָּה רַבָּה סָעִיף קָטָן ד׳, וְעַיִן לְקַמָּן סִימָן ד׳ (סק״א) מַה שֶּׁכָּתַבְתִּי בָּזֶה: [ג] שִׁוִּיתִי ה׳. עַיִן בֵּאֵר הֵיטֵב. וְרָאִיתִי בְּכִתְבֵי בֶּן דּוֹדִי וְבָנַי הָרַב הֶחָסִיד הָאֱלֹהִי מוֹרֵנוּ הָרַב רַבִּי זַלְמָן לוּקָאווֹר זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה עַל מַה שֶּׁהָיָה רְגִילִין לַעֲשׂוֹת מְנוֹרוֹת שֶׁל קֶלַח מְצַיְּרִים לְהַנִּיחַ בְּפִתְּרִים וְכוֹתְבִים בְּשָׁם שִׁוִּיתִי ה׳ כִּי בֶּן אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת וְשֵׁאֵר שְׁמוֹת, וְהַמְּנוֹרָה כְּזֶה הָיְתָה נִקְרֵאת בְּשֵׁם 'שִׁוִּיתִי', וְהַשָּׁעַם הוּא בִּכְדֵי שֶׁיִּהְיֶה נִזְכָּר שֶׁלֹּא לְשִׂיחַ שִׂיחָה בְּטָלָה בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה מֵאֵימַת הַשֵּׁם אֲשֶׁר לְנֶגֶד עֵינָיו, וְכָתַב עַל זֶה בְּשֵׁם דּוֹדוֹ אֲדוֹנִי אָבִי וְקִנְיָנִי הַגָּאוֹן בַּעַל תְּבוּאוֹת שׁוּר שֶׁאָמַר בְּמִלִּיצָתוֹ הַזָּהָב 'אִם לֹא שִׁוִּיתִי וּדוֹמְמָתִי' (תהלים קלא ב), רְצוֹנוֹ לוֹמַר שֶׁיּוּכַל לִגְדֹּר הַשֵּׁדִים אַף בְּלֹא הַ'שִׁוִּיתִי', וְהִתְרַעַם מְאֹד עַל זֶה לְפִי שֶׁצַּל הָרֹב אֵינָם מִשְׁתַּמְּרִים כָּרָאוּי וְתִשְׁתַּפְּכֶנָּה בְּרֹאשׁ כָּל חוּצוֹת, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁאָמְרוּ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה דַּף י״ח עַמּוּד ב׳ שֶׁצַּל דִּכְטִילַת אַדְכַּרְתָּא מִן שְׁטָרֵיא עֲשָׂאוּהוּ יוֹם טוֹב, וְלָכֵן גַּם בָּזֶה רָאוּי לָאֵזֹר חַיִל לְבַטֵּל הַמִּנְהָג, וְהָאֲרִיךְ בִּדְבָרִי נעם. וְנִרְאֶה דְּבַמְּנוֹרוֹת הַגְּדוֹלִים הַמְצַיְּרִים עַל קֶלַח שֶׁקּוֹבְעִים בְּבֵית הַבָּנָסָת לִפְנֵי הַצַּמּוּד אוֹ שֶׁאֵר מְקוֹמוֹת שֶׁקּוֹבְעִים אוֹתָהּ תַּחַת טַבְלָא שֶׁל זְכוּכִית, לֵית לַן בָּהּ, וְלֹא קָפִיד רַק עַל אוֹתָן שֶׁמְּנִיחִין בְּפִתְּרִים מִטַּעֲמָא דִּלְעֵיל, וְגַם שֶׁצַּל הָרֹב בָּא לִידֵי מְחִיקַת הַשֵּׁם כַּאֲשֶׁר עֵינֵינוּ הָרְאוֹת שֶׁהֵם הוֹלְכִים לְאִבּוּד

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

א [א] כָּאֲרִי. עַיִן בַּאֵר הֵיטֵב. וְעַיִן ט״ז (סק״א) שֶׁכָּתַב שֶׁעִקַּר הַגְּבוּרָה הוּא נֶגֶד הַיַּצֶר הָרַע וְאָמַר כָּאֲרִי כוי, וְיֵרָאֶה שֶׁהוּא עַל דֶּרֶךְ שֶׁאָמְרוּ בְּיוֹמָא דַּף ס״ט (ע״ב) נָפַק אֶתָא כְּגוּרְיָא דְּגוּרָא מֵבֵּית קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים, וְלָזֶה אָמַר שֶׁיִּתְגַּבֵּר כָּאֲרִי נָגְדּוֹ: [ב] הַשַּׁחַר. עַיִן בַּאֵר הֵיטֵב. וּבְכַרְכֵּי יוֹסף (סק״א) כָּתַב דִּבְזֹהַר שֶׁלְּפָנֵינוּ לֵיתָא. אַךְ בְּזוֹהַר כָּתַב יָד דַּף ״ אֵיתָא, שֶׁכָּתַב, וְעַל דָּא אִתְחַיַּב מִיתָה לְשַׁמַּיָּא, וְכָתַב שֶׁצָּרִיךְ לִטֹּל יָדָיו אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לָקוּם. וְאִם אֵרַע שֶׁהַמַּיִם רְחוֹקִים וְאֵין לוֹ מִי שֶׁיְּקָרְבֵם אֵלָיו, נֶהֱגוּ קְצָת מִבַּעֲלֵי הַנֶּפֶשׁ שֶׁהוֹלְכִים פְּחוֹת פְּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת עַיִן שָׁם. וְלֹא נִהְיָה לַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי וְעָדִיף שֶׁיֵּלֵךְ בִּמְרוּצָה שֶׁלֹּא לְהַשְׁהוֹת רוּחַ רָעָה הַשּׁוֹרָה עַל יָדָיו. וּכְשֶׁנּוֹטֵל יָדָיו שְׁבוּת יַעֲקֹב חֵלֶק ג׳ סִימָן א׳ כָּתַב שֶׁאֵין נִזְהָרִים מִלֵּילֵךְ אַרְבַּע אַמּוֹת בְּלִי נְטִילַת יָדַיִם, וְיֵשׁ לוֹמַר שֶׁפְּסָקוֹ אֶת עַצְמָם עַל זֶה דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר סְכִירָא לֵיהּ בְּבְרָכוֹת (כה:) דְּבָלָא בֵיתָא כְּאַרְבַּע אַמּוֹת דְּמָיָא, עַיִן שָׁם. וּפְשׁוּט שֶׁאֵין לִסְמֹךְ עַל זֶה כִּי אִם בְּשָׁעַת הַדְּחָק. וְעַיִן בְּאֵלִיָּה רַבָּה סָעִיף קָטָן ד׳, וְעַיִן לְקַמָּן סִימָן ד׳ (סק״א) מַה שֶּׁכָּתַבְתִּי בָּזֶה: [ג] שִׁוִּיתִי ה׳. עַיִן בַּאֵר הֵיטֵב. וְרָאִיתִי בְּכִתְבֵי בֶּן דּוֹדִי וְבָנַי הָרַב הֶחָסִיד הָאֱלֹהִי מוֹרֵנוּ הָרַב רַבִּי זַלְמָן לוּקָאווֹר זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה עַל מַה שֶּׁהָיָה רְגִילִין לַעֲשׂוֹת מְנוֹרוֹת שֶׁל קֶלַח מְצַיְּרִים לְהַנִּיחַ בְּפִתְּרִים וְכוֹתְבִים בָּהֶם שִׁוִּיתִי ה׳ וגו׳ בֶּן אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת, וּשְׁאָרֵי שֵׁמוֹת, וּמְנוֹרָה כָּזֶה הָיְתָה נִקְרֵאת בְּשֵׁם 'שִׁוִּיתִי', וְהַטַּעַם הוּא בִּכְדֵי שֶׁיִּהְיֶה נִזְכָּר שֶׁלֹּא לְשִׂיחַ שִׂיחָה בְּטָלָה בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה מֵאֵימַת הַשֵּׁם. וְכָתַב בְּשַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה (סק״ב) בְּשֵׁם הַתְּבוּאוֹת שׁוּר שֶׁרָאוּי

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

א (א) לַעֲבוֹדַת בּוֹרְאוֹ. כִּי לְכָךְ נִבְרָא הָאָדָם כְּמוֹ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב (ישעיה מג ז) כֹּל הַנִּקְרָא בִּשְׁמִי וְלִכְבוֹדִי בְּרָאתִיו וְגוֹ'. וְאַף (פ) אִם יַשִּׂיאֲנוּ יִצְרוֹ בַּחֶרְף לוֹמַר 'אֵיךְ תַּעֲמֹד בַּבֹּקֶר כִּי הַקֹּר גָּדוֹל' אוֹ יַשִּׂיאֲנוּ בַּקַּיִץ לוֹמַר 'אֵיךְ תַּעֲמֹד מִמִּטָּתְךָ וַעֲדַיִן לֹא שָׂבַעְתָּ מִשְׁנָתְךָ', יִתְגַּבֵּר עָלָיו וְאַל יִשְׁמַע לוֹ, וְיַחְשֹׁב בְּנַפְשׁוֹ, אִלּוּ הָיָה נִצְרָךְ לַעֲמֹד לְשָׂרַת לִפְנֵי מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם כַּמָּה הָיָה זָהִיר וְזָרִיז לַעֲמֹד בְּהַשְׁכָּמָה לְהָכִין עַצְמוֹ לַעֲבוֹדָתוֹ, כָּל שֶׁכֵּן וְקַל וָחֹמֶר בֶּן בְּנוֹ שֶׁל קַל וָחֹמֶר לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: (ב) הַשַּׁחַר. בְּשֶׁל״ה (מסכת חולין דרך חיים אות ה) כָּתַב סוֹד, לְחַבֵּר יוֹם וְלַיְלָה בְּתוֹרָה אוֹ בִּתְפִלָּה הֵן בַּבֹּקֶר הֵן בָּעֶרֶב. וּמִיָּד כְּשֶׁיִּתְעוֹרֵר מִשְׁנָתוֹ וְאִינוֹ רוֹצֶה לִישֵׁן יִטֹּל יָדָיו אַף שֶׁנִּשְׁאָר מְשֻׁכָּב, וּמִכָּל שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא יֵלֵךְ אַרְבַּע אַמּוֹת בְּלִי נְטִילַת יָדַיִם, וְצָרִיךְ מְאֹד לִיזָּהֵר בָּזֶה, וּבְזֹהַר הַקָּדוֹשׁ (ג) מַפְלִיג עֲבוּר זֶה בְּעָנְשׁוֹ לְמְאֹד, כִּי הוּא מַשָּׂהֶ עַל עַצְמוֹ רוּחַ הַטֻּמְאָה. (ג) וּמִכָּל מָקוֹם חָלִילָה לַעֲבֹר שׁוּם אִסּוּר עֲבוּר חִסָּרוֹן נְטִילַת יָדַיִם, כְּגוֹן לַעֲצֹר עַצְמוֹ מִלְּהַשְׁתִּין עַל יְדֵי זֶה אוֹ לְקַח מַיִם שֶׁהֵכִין חֲבֵרוֹ עֲבוּר עַצְמוֹ אִם לֹא שֶׁבָּרוּר לוֹ שֶׁיִּתֵּן תַּכָף תְּמוּרָתָם אַחֲרִים, וְיֵשׁ שֶׁנִּכְשָׁלִין בָּזֶה. אִם אֶרַע שֶׁהַמַּיִם רְחוֹקִים וְאֵין לוֹ מִי שֶׁיְּקָרְבֵם אֵלָיו, נֶהֱגוּ קְצָת מִבַּעֲלֵי הַנֶּפֶשׁ שֶׁהוֹלְכִים פְּחוֹת פְּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת, וְכָתַב הַשַּׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה (סק״ב) עַל זֶה דִּלְא נְהִירָא, דְּעָדִיף יוֹתֵר שֶׁיֵּלֵכוּ בִּמְרוּצָה שֶׁלֹּא לְהַשְׁהוֹת רוּחַ רָעָה עַל יָדָיו. יֵשׁ אוֹמְרִים דִּלְעִנְיָן זֶה אָמְרִינַן כֵּלָא בֵּיתָא כְּאַרְבַּע אַמּוֹת דְּמֵי, אֲבָל (ד) אֵין לִסְמֹךְ עַל זֶה כִּי אִם בְּשָׁעַת הַדְּחָק. אִם אֶרַע כְּשֶׁמַּשְׁכִּים בַּלַּיְלָה שֶׁאֵין לוֹ מַיִם לִטֹּל יָדָיו שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים כָּרָאוּי לְהַעֲבִיר רוּחַ הַטֻּמְאָה, אַף עַל פִּי כֵן (ה) חָלִילָה לוֹ לְבַטֵּל מִדִּבְרֵי תּוֹרָה מִשּׁוּם זֶה עַד שֶׁיָּאִיר הַיּוֹם, אֶלָּא יִטֹּל מְעַט אוֹ יִנָּקֶה יָדָיו בְּכָל מִידֵי דְּמִנָּקֵי וְיָבָרֵךְ וְיִלְמֹד, כְּדִין הַתַּלְמוּד וְהַפּוֹסְקִים: (ג) שֶׁהַצִּבּוּר מִתְפַּלְּלִין. הַיְנוּ אַף עַל פִּי (ו) שֶׁלֹּא יַעֲבֹר זְמַן תְּפִלָּה, מִכָּל מָקוֹם מִצְוָה עִם הַצִּבּוּר. וְעַיִן לְקַמָּן סוֹף סָעִיף קָטָן ט׳: (ד) הַצַּדִּיקִים. דְּהַיְנוּ שֶׁיְּצַיֵּר בְּנַפְשׁוֹ תָּמִיד אֵיךְ שֶׁהוּא עוֹמֵד לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מָלֵא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ. וְכָתְבוּ בְּשֵׁם הָאַרְ״י זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה (פרי עץ חיים שער הנהגת הלימוד פ״א) שֶׁיְּצַיֵּר שֵׁם הַוָי״ה תָּמִיד נֶגֶד עֵינָיו בְּנִקּוּד יִרְאֶה׳ כָּזֶה: יְהוָה, וְזֶהוּ סוֹד 'שִׁוִּיתִי ה׳ לְנֶגְדִּי תָּמִיד', וְזֶה תּוֹעֶלֶת גָּדוֹל לְעִנְיַן הַיִּרְאָה. וְיֵשׁ שֶׁהָיוּ רְגִילִין מַחֲמַת זֶה לַעֲשׂוֹת מְנוֹרוֹת שֶׁל קֶלַח מְצַיְּרִים לְהַנִּיחַ בַּפִּתְּרִים וְכוֹתְבִים בָּהֶם שִׁוִּיתִי ה׳ וגו׳ בֶּן אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת, וּשְׁאָרֵי שֵׁמוֹת, וּמְנוֹרָה כָּזֶה הָיְתָה נִקְרֵאת בְּשֵׁם 'שִׁוִּיתִי', וְהַטַּעַם הוּא בִּכְדֵי שֶׁיִּהְיֶה נִזְכָּר שֶׁלֹּא לְשִׂיחַ שִׂיחָה בְּטָלָה בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה מֵאֵימַת הַשֵּׁם. וְכָתַב בְּשַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה (סק״ב) בְּשֵׁם הַתְּבוּאוֹת שׁוּר שֶׁרָאוּי

בְּאוּר הֲלָכָה

א * **שֶׁיִּהְיֶה הוּא מְעוֹרֵר הַשַּׁחַר. נְבוֹן מְאֹד לְזַהֵר לוֹמַר קֹדֶם כָּל שֵׁשׁ תְּפִלּוֹת הוֹדָאַת הַיְהִי רָצוֹן הַמְבֹאָר בִּירוּשַׁלְמִי פֶּרֶק תְּפִלַּת הַשַּׁחַר דְּהַיְנוּ בְּשַׁחֲרִית מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ ה׳ אֱלֹקַי וֵאלֹקֵי אֲבוֹתַי שֶׁהוֹצֵאתַנִי מֵאֲפֵלָה לְאוֹרָה, וּבְמִנְחָה מוֹדֶה אֲנִי וְכוּ׳ שֶׁכָּשֵׁם שֶׁזִּכִּיתַנִי לִרְאוֹת כְּשֶׁהַחַמָּה בְּמִזְרָח כֵּךְ זְכִיתִי לִרְאוֹתָהּ בַּמַּעֲרָב, בְּעַרְבִית יְהִי רָצוֹן כוּ׳ כְּשֵׁם שֶׁהֶחֱיִיתַנִי בֵּאֲפֵלָה וְהוֹצֵאתַנִי לְאוֹרָה כֵּן תּוֹצִיאֵנִי מֵאֲפֵלָה לְאוֹרָה:**

* **הוּא כְּלָל גָּדוֹל בַּתּוֹרָה וְכוּ׳. הָרוֹצֶה לְקַיֵּם שׁוִּיתִי כָּרָאוּי יִזְדָּרֵז לְקַיֵּם מַה שֶּׁנִּכְתַּב בְּשֵׁם סֵפֶר הַחִנּוּךְ, וּמִפְּנֵי גֹּדֶל חֲבִיבוּתָם הָעִנְיָנִים כָּפֻלִים בְּסִפְרֵיהֶם, וְזֶה לְשׁוֹן הַחִנּוּךְ [בְּהַקְדָּמָתוֹ, וּבְסִימָן כ״ה כ״ו תי״ז תי״ח תל״ב שם״ז]: שֵׁשׁ מִצְוֹת חִיּוּבָן תָּמִידִי לֹא יִפְסְקוּ מֵעַל הָאָדָם אֲפִלּוּ רֶגַע אֶחָד כָּל יָמָיו, וְכָל זְמַן וְכָל רֶגַע שֶׁיַּחְשֹׁב בָּהֶן קַיָּם מִצְוַת עֲשֵׂה, וְאֵין קֵץ לְמַתַּן שְׂכַר הַמִּצְוֹת, וְאֵלּוּ הֵם, א) לְהַאֲמִין שֵׁשׁ אֱלֹהּ אֶחָד בָּעוֹלָם שֶׁהִמְצִיא כָּל הַנִּמְצָאוֹת, וּמֵחָמַת זֶה וּרְצוֹנוֹ הוּא כָּל מַה שֶּׁהוּא עֲכְשָׁיו וְשֶׁהָיָה וְשֶׁיִּהְיֶה לַעֲדֵי עַד, וְשֶׁהוּא הוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם וְנָתַן לָנוּ הַתּוֹרָה. וְזֶהוּ מִצְוַת עֲשֵׂה דִּכְתִיב (שמות כ ב) 'אָנֹכִי ה׳ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ' וְגוֹ', וּפֵרוּשׁוֹ, תַּדְעוּ וְתַאֲמִינוּ שֶׁיֵּשׁ לָעוֹלָם אֱלֹהּ הַמַּשְׁגִּיחַ שֶׁהֲרֵי הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. ב) שֶׁלֹּא נַאֲמִין בְּשׁוּם אֱלֹהִים זוּלָתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (שם פסוק ג) 'לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פָּנָי', וַאֲפִלּוּ מוֹדֶה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שׁוֹלֵט עַל הַכֹּל רַק שֶׁיְּדָמֶה בְּדַעְתּוֹ שֶׁמָּסַר הַנְהָגַת הָעוֹלָם לְמַלְאָךְ אוֹ לְכוֹכָב הֲרֵי זֶה מוֹדֶה בַּעֲבוֹדָה זָרָה וְעוֹבֵר עַל לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פָּנָי, אֶלָּא יַאֲמִין שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּעַצְמוֹ וּבִכְבוֹדוֹ מַשְׁגִּיחַ בְּכָל הָעוֹלָמוֹת וְאֵין לְשׁוּם נִבְרָא כֹּחַ לַעֲשׂוֹת דָּבָר בִּלְתִּי רְצוֹנוֹ, וְלָכֵן נִקְרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים. ג) לְיַחֲדוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ו ד)**

שַׁעַר הַצִּיּוּן

א (פ) מְטוּר: (ג) עַיִן בְּשַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה (סק״ב): (ג) פְּשׁוּט: (ד) שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה (שם): (ה) שֻׁלְחָן עָרוּךְ שֶׁל הַגְּרַ״ז (מהדו״ת ס״ו): (ו) פְּרִי מְגַדִּים (מש״ז סק״ב):

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah

בְּאֵר הַגּוֹלָה ד: — הִלְכוֹת הַנְהָגַת אָדָם בַּבֹּקֶר סִימָן א

ג רא״ש (סי׳ ב) אֲהָא דְּבָרְכוֹת ג׳.

(ד) וְהַהַכְנָעָה בְּפַחַד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וּבְשָׁתוֹ מִמֶּנּוּ תָּמִיד (מורה נבוכים ח״ג פרק נ״ב). *וְלֹא יִתְבַּיֵּשׁ (ה) מִפְּנֵי בְּנֵי אָדָם (ו) [ד] (ו) הַמַּלְעִיגִים עָלָיו בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. (ז) גַּם בְּהַצְנֵעַ לָכֶת וּבְשָׁכְבוֹ עַל מִשְׁכָּבוֹ יֵדַע לִפְנֵי מִי הוּא שׁוֹכֵב, וּמִיָּד שֶׁיֵּעוֹר מִשְׁנָתוֹ יָקוּם (ס) [ה] (ח) בְּזְרִיזוּת לַעֲבוֹדַת בּוֹרְאוֹ יִתְבָּרַךְ וְיִתְעַלֶּה (טור): **ב** ג**הַמַּשְׁכִּים לְהִתְחַנֵּן לִפְנֵי בּוֹרְאוֹ, יְכַוֵּן לַשָּׁעוֹת שֶׁמִּשְׁתַּנּוֹת הַמִּשְׁמָרוֹת, שֶׁהֵן בְּשָׁלִישׁ הַלַּיְלָה וּלְסוֹף שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי הַלַּיְלָה (ו) [ו] וּלְסוֹף**

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

וּלְהַפְחֵד, וּכְפָרָט שְׁכּוֹתְבִין עֲלֵיהֶם שְׁמוֹת אֲשֶׁר לֹא כָּדַת. וְהַמְּזַהֵר וְהַנִּזְהָר יַשְׁכִּילוּ כְּזֹהַר: [ד] **הַמַּלְעִיגִים.** עַיִן בָּאֵר הַיֵּטֵב. וּמֹה שֶׁכָּתַב גַּם בְּהַצְנֵעַ לָכֶת עַיִן בְּכַפָּה דַּף מ״ט (ע״ב) וּבְיָד בְּיָד אֶפְרַיִם מַה שֶּׁכָּתַב בָּזֶה אֲחִי הַגָּאוֹן מוֹרֵנוּ הָרַב אֶפְרַיִם זַלְמָן נֵרוֹ יָאִיר: [ה] **בְּזְרִיזוּת.** וְעַיִן בְּיָד אֶפְרַיִם סִימָן ד׳ שֶׁפֹּבֶת בְּחָכְמָה יְהֵיֶה בְּאִתְנַחְתָּא, עַיִן שָׁם: **ב** [ו] **וּלְסוֹף.** עַיִן בָּאֵר הַיֵּטֵב. וְעַיִן בְּיָד אֶפְרַיִם מַה שֶּׁכָּתַב בָּזֶה בְּשֵׁם הַתְּבוּאוֹת שׁוֹר (בכור שור ברכות ג.) וּבְכִסֵּא שְׁלֹמֹי צְבִוּר (וסן קימח חצות). וְעַיִן בְּשֵׁב יַעֲקֹב (ח״א) סִימָן א׳ שֶׁכָּתַב דְּלְעִנְיַן קִימָה מֵחֲצוֹת לַיְלָה יֵשׁ לְחַשֵּׁב שִׁתִּים עֶשְׂרֵה שָׁעוֹת מֵחֲצוֹת הַיּוֹם שֶׁהוּא בְּשָׁעָה שֶׁהַחַמָּה עוֹמֶדֶת בְּרֹאשׁ כָּל אָדָם, וּשְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה שָׁעוֹת אַחַר כָּךְ דְּהַיְנוּ חֲצִי מַעֲת לָעַת הוּא זְמַן חֲצוֹת לַיְלָה שֶׁאָז מְנַשְּׁבָת רוּחַ צְפוֹנִית. (וְזֶה גַּם כֵּן דַּעַת אִפְרַיִם, וְכֵן יֵשׁ לַחֲשֹׁב מֵה שֶׁנִּזְהָרִים עַל שָׁעַת הַתְּקוּפָה. וּבְעַל נֶפֶשׁ יוּכַל לְהַחְמִיר עַל עַצְמוֹ לְהַקְפִּיד אַף עַל הַשָּׁעוֹת מִתְּחִלַּת הַיּוֹם אוֹ מִתְּחִלַּת הַלַּיְלָה מִפָּשׁ, אֲבָל לְעִנְיַן זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה חָלוּי בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה מִפָּשׁ. וּמִי שְׁרוֹצֶה לְהִתְפַּלֵּל בְּשָׁעוֹת שֶׁמִּשְׁתַּנּוֹת הַמִּשְׁמָרוֹת כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַטּוּר, יַחְשֹׁב הַלַּיְלָה מִתְּחִלַּת צֵאת הַכּוֹכָבִים עַד עֲלוֹת הַשַּׁחַר לְשֵׁשׁ מִשְׁמָרוֹת הַן בְּזֹהַר וְהַן בְּחָרָן, עַיִן שָׁם. וּבְאֶשֶׁל אַבְרָהָם (סק״ד) הֵבִיא קְצָת מִזֶּה, וְעַיִן בְּשוּ״ת דְּבַר שְׁמוּאֵל סִימָן ר״י״ג וְסִימָן רכ״א, וְעַיִן מַה שֶּׁכָּתַב בְּיָד אֶפְרַיִם ר״ס סִימָן נ״ח. וּבְאֶבֶן הַשֹּׁהַם סִימָן (כ״ג) [כ״ב] כָּתַב, בְּנֵי אָדָם שֶׁנִּזְדָּרְזוּ לָקוּם בַּחֲצוֹת לַיְלָה לְהִתְפַּלֵּל וּלְבַקֵּשׁ רַחֲמִים, בְּנָתָם עַל חֲצוֹת לַיְלָה עַל פִּי הַדִּין, יֵשׁ לַחֲשֹׁב חֲצוֹת אַחַר שֵׁשׁ שָׁעוֹת מִתְּחִלַּת כְּנִיסַת הַלַּיְלָה הַן בְּלֵילוֹת אֲרֻכִּים אוֹ קְצָרִים. וּכְבָר נִתְבָּאֵר שָׁאִין כֵּן דַּעַת הַשֵּׁב יַעֲקֹב וְהַשְּׁלֹמִי צְבִוּר, וְכֵן נִרְאֶה עִקָּר. וְכָתַב בְּשָׁבוּת יַעֲקֹב (ח״ג) [ח״ב] סִימָן מ״ד שֶׁאֵין לַעֲשׂוֹת תְּפִלַּת חֲצוֹת בְּפִרְהֶסְיָא רַק בְּצִנְעָא דִּכְתִיב הַצְנֵעַ לָכֶת, וְלָכֵן מַה שֶּׁקָּצַת יְחִידֵי סְגֻלָּה עוֹשִׂים כֵּן בְּבֵית הַצִּבּוּר עוֹשִׂים כֵּן, עַיִן שָׁם. אַף הָאִידָנָא נְהוּג עָלְמָא לְמֶעְבַּד הָכִי וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם יוֹהֲרָא בְּכָל עִנְיָן, וְכֵן כָּתַב בִּכְרְכֵי יוֹסֵף (סק״ב) עַל דִּבְרֵי הַשָּׁבוּת שֶׁיַּעֲקֹב זֶה לְשׁוֹנוֹ: בְּאָזְנֵינוּ שָׁמַעְנוּ וְעֵינֵינוּ רָאוּ בְּכַמָּה עֲיָרוֹת פְּשׁט הַמִּנְהָג לְהַפֵּךְ, עַיִן שָׁם. וְכָתַב עוֹד שָׁם (סק״ו), חֲבוּרַת חֲצוֹת שֶׁקָּבוּעַ לָהֶם חֶדֶר קְמוּחָ לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְרָאשֵׁי הַקְּהִלָּה רוֹצִים שֶׁיֹּאמְרוּ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ גַּם כֵּן עֲשָׂרָה רִאשׁוֹנִים, קָשֶׁה רְאוּי לַעֲשׂוֹת, אַךְ אִם יֵשׁ בֵּינֵיהֶם אֵיזֶה בְּחוּרִים שֶׁלְּפָעָמִים מְדַבְּרִים שִׂיחָה בְּטֵלָה וְלֹא יַעֲצְרוּ עַצְמָם מִלְּשִׂיחַ גַּם בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, מוּטָב שֶׁיִּתְזַיְּכוּ בְּקִבְּיעוּתָם בְּחֶדֶר. וְכָתַב בְּאַגֶּרֶת הָרַמַ״ז (הוּא רֹאשׁ תַּבּוֹת הָרַב רַבֵּנוּ מֹשֶׁה זַכּוּתָא) (סי׳ יא) שֶׁאֵין לַעֲשׂוֹת הַתִּקּוּן בְּתִחִלַּת הַלַּיְלָה אַף בְּשֵׁב יַעֲקֹב וְגַם לֹא בְּרֹאשׁ מִשְׁמָרָה שְׁנִיָּה אֶלָּא מֵחֲצוֹת וְאֵילָךְ, וְיֵשׁ לְהַקְדִּים הַשָּׁנָה בְּתִחִלַּת הַלַּיְלָה כְּדֵי שֶׁיּוּכַל עַל כָּל פָּנִים לְקוּם חֲצִי שָׁעָה קֹדֶם אוֹר הַיּוֹם, וּבִשְׁעַת הַדְּחַק אַף שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר יֵשׁ קְצָת מְצִיאוּת לַתִּקּוּן כוּ׳ עַיִן שָׁם. וְשָׁם בְּסִימָן ט״ו כָּתַב שֶׁבִּמְקוֹמוֹת שֶׁמַּרְבִּים בִּסְלִיחוֹת בְּעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים בְּאֹשְׁמָרַת וְגַם עוֹשִׂין נְפִילַת אַפַּיִם, הַנּוֹהֵג לַעֲשׂוֹת תִּקּוּן חֲצוֹת בְּכָל הַשָּׁנָה יֵשׁ לוֹ לַעֲשׂוֹת גַּם בְּעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה, עַיִן שָׁם. וְעַיִן שָׁם בְּסִימָן ט״ז מִי שְׁרָגִיל לוֹמַר תִּקּוּן חֲצוֹת וְקָם בְּאֹשְׁמָרַת וּכְבָר הִצְבּוּר אוֹמְרִים סְלִיחוֹת וְאֵין פָּנָיו לוֹמַר שְׁנֵיהֶם, אוֹמֵר תִּקּוּן חֲצוֹת כְּסֵדֶר הָאַר״י זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, שֶׁהוּא עִקַּר גְּדוֹל יוֹתֵר מִהַסְּלִיחוֹת. וְכָתַב בִּכְרְכֵי יוֹסֵף (סק״ח) בְּשֵׁם מוֹרוֹ זְקֵנוֹ הָרַב מֹהַר״א אַזּוּלַאי (הוּא בַּעַל חֶסֶד לְאַבְרָהָם), אַחַר שֶׁהִשְׁלִים תִּקּוּן חֲצוֹת יֹאמַר אֲנִי מַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה בְּנֻחָמַת צִיּוֹן, אֱלֹהֵינוּ בְּרַחֲמָיו יְנַחֲמֵנוּ וְיִתְחַדֵּשׁ

בַּאֵר הַיֵּטֵב

לְעִנְיַן הַיִּרְאָה. הָאַר״י זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה (פרי עץ חיים שער הנהגת הלימוד פ״א): (ד) **הַמַּלְעִיגִים.** וְעַל כָּל פָּנִים לֹא יִתְקוֹטֵט עִמָּהֶם. בֵּית יוֹסֵף (ד״ה ומ״ש ע״כ): (ה) **בְּזְרִיזוּת.** לְאוֹ דַּוְקָא, אֶלָּא יִשְׁהֶה מְעַט וְלֹא יַעֲמֹד פִּתְאֹם, גִּשְׁטִין דַּף ע׳ (ע״א). כָּתַב בְּסֵדֶר הַיּוֹם (סדר היום בהקיצו משנתו), וּבְקוּמוֹ יֹאמַר 'מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיָּם שֶׁהֶחֱזַרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחֶמְלָה, רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ'. וְאֵין צָרִיךְ לָזֶה נְטִילַת יָדַיִם אַף שֶׁיָּדָיו מְטֻנָּפוֹת, כִּי אֵינוֹ מַזְכִּיר הַשֵּׁם וְלֹא כְּבָנִי, וּמִכָּל מָקוֹם לְלֹמֶד נִרְאֶה דְּאָסוּר. אֲלִיָּה זוּטָא (סי׳ ד ס״ק יא). וְאַחַר נְטִילַת יָדַיִם יֹאמַר שֵׁם שֶׁל מ״ב 'אָנָּא בְּכֹחַ': **ב** (ו) **וּלְסוֹף הַשָּׁלִישׁ.** וְהוּא זְמַן 'שׁוֹמְרִים לַבֹּקֶר', וְאַף בַּכֹּל יֵקוּם. וְאִם הוּא קָרוֹב לְהָנֵץ הַחַמָּה יֹאמַר מִתְּחִלָּה [הַמְזֻמָּנִים] לָבֶד וִידַלֵּג] הַקִּינוֹת וְאַחַר כָּךְ יַתְחִיל 'שׁוֹמְרִים לַבֹּקֶר', דְּרָךְ חָכְמָה. וּבְעִנְיַן תְּפִלַּת חֲצוֹת עַיִן בְּסֵפֶר הַכַּוָּנוֹת (שער הכוונות דרושי תיקון חצות). וּבְזֹהַר וַיַּקְהֵל (ח״ב דף קצה:) מְשַׁמֵּעַ דִּלְעוֹלָם חָשְׁבִינַן הַלַּיְלָה לִשְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה שָׁעוֹת הֵן בַּקַּיִץ אוֹ בַּחֹרֶף, אַף עַל גַּב דִּלְעִנְיַן תְּפִלָּה אֵינוֹ כֵּן, עַיִן סִימָן רל״ג (ס״א). מִגֵּן אַבְרָהָם (סק״ד), וְעַיִן עוֹלַת תָּמִיד (סק״ב). וְהָאַחֲרוֹנִים קִבְּלוּ דִּמְשֻׁכְבֵי׳ עַד 'קוּמִי', רְצוֹנָם לוֹמַר מְשֻׁבּוּעוֹת שֶׁאוֹמְרִים רוּחַ שֵׁבּוּ 'שׁוֹכְבֵי' עַד תִּשְׁעָה בְּאָב שֵׁבּוּ 'קוּמִי', אֵין צָרִיךְ לָקוּם לְלֹמֶד בַּלַּיְלָה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים מַחֲמַשָּׁה עָשָׂר בְּאָב עַד (ט״ז) [ט״ו] אֵיר יְקוּם. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דִּזְמַן שָׁנָה שְׁמוֹנָה שָׁעוֹת וְסִימָנָךְ 'יְשָׁנָתִי אֲ״ז יְנוּחַ לִ׳' (איוב ג יג), וְהַכֹּל לְפִי מָה שֶׁהוּא אָדָם. וְכָתַב הָאַר״י זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה (אור צדיקים עמוד התפילה סי׳ א ס״ח), וְשֶׁעוֹר

בְּאוּר הֲלָכָה

'שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד', וּפֵרוּשׁוֹ, שְׁמַע יִשְׂרָאֵל וְדַע כִּי ה' שֶׁהוּא אֶת הַכֹּל בְּרְצוֹנוֹ וְהוּא אֱלֹהֵינוּ הַמַּשְׁגִּיחַ בְּכָל הָעוֹלָמוֹת הוּא ה' אֶחָד בִּלְי שׁוּם שִׁתּוּף. ד) לְאָהֵב הַמָּקוֹם בָּרוּךְ הוּא שֶׁנֶּאֱמַר (שם פסוק ה) 'וְאָהַבְתָּ אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ' וְגוֹ', **וְכֵיצַד יַגִּיעַ הָאָדָם לְאַהֲבָה, הוּא עַל יְדֵי הַתּוֹרָה**, וְכִדְאִיתָא בְּסִפְרֵי (פיסקא לג), לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר 'וְאָהַבְתָּ' אֵינִי יוֹדֵעַ כֵּיצַד לָאֵהֹב אֶת הַמָּקוֹם, תַּלְמוּד לוֹמַר (שם פסוק ו) 'וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל לְבָבֶךָ', שֶׁמִּתּוֹךְ כָּךְ אַתָּה מַכִּיר אֶת מִי שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם, כְּלוֹמַר **שֶׁעַל יְדֵי הַהִתְבּוֹנְנוּת בַּתּוֹרָה יָבִיר אֶת גְּדֻלָּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁאֵין לוֹ עֵרֶךְ וְלֹא קֵץ, וְתִתְיַשֵּׁב הָאַהֲבָה בְּלִבּוֹ בְּהָכְרַח. וְעִנְיַן הַמִּצְוָה שִׁיִּרְאֶה הָאָדָם לְהַשִּׂים כָּל מַגְמָתוֹ וְכָל מַחְשַׁבְתּוֹ אַחַר אַהֲבַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְיַצְרִיךְ בְּלִבּוֹ כִּי כָּל מַה שֶׁיֵּשׁ בָּעוֹלָם מַעֲשֵׂה בְּנֵי אָדָם וְכִבּוּד הַכֹּל הוּא כְּאַיִן נֶגֶד אַהֲבָתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְיֵיגַע תָּמִיד בְּבַקָּשַׁת חָכְמַת הַתּוֹרָה לְמַעַן יֵשִׁיב יְדִיעָה בָּהּ'. וְהַקּוֹבֵעַ אֶת מַחְשַׁבְתּוֹ בְּעִנְיָנִים הַגַּשְׁמִיִּים וּבְהַבְלֵי הָעוֹלָם שֶׁלֹּא לְשֵׁם שָׁמַיִם רַק לְהִתְעַנֵּג וּלְהַשִּׂיג כָּבוֹד, בְּטֵל עֲשֵׂה זוּ, וְעָנְשׁוֹ גָּדוֹל. ה) לִהְיוֹת יִרְאַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַל פָּנָיו תָּמִיד לְבִלְתִּי יֶחֱטָא,** וְעַל זֶה נֶאֱמַר (שם פסוק יג) 'אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ תִּירָא', **וּמִי שֶׁבָּא דִּבֵּר עֲבֵרָה לִידוֹ חִיֵּב לְהָעִיר רוּחוֹ וְלִתֵּת אֶל לִבּוֹ בְּאוֹתוֹ הָפֶרֶק שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַשְׂגִּיחַ בְּכָל מַעֲשֵׂי בְּנֵי אָדָם אַף אִם יִהְיוּ בְּמַחְשָׁךְ מַעֲשֵׂיהֶם וְיָשִׁיב לָהֶם נָקָם לְפִי רֹעַ הַמַּעֲשָׂה,** וּכְדִכְתִיב (ירמיה כג כד) אִם יִסָּתֵר אִישׁ בַּמִּסְתָּרִים וַאֲנִי לֹא אֶרְאֶנּוּ נְאֻם ה' וְגוֹ'. ו) **שֶׁלֹּא נְתוּר אַחַר מַחְשֶׁבֶת הַלֵּב וּרְאִיַּת הָעֵינַיִם,** שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר טו לט) 'וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְגוֹ' וְאָמְרוּ חֲכָמִים (ברכות יב:) **אַחֲרֵי לְבַבְכֶם זוֹ אֶפִּיקוֹרְסוּת וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם זוֹ זְנוּת, וּבְכָלַל אֶפִּיקוֹרְסוּת הוּא כָּל מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת שֶׁהֵם הֶפֶךְ דַּעַת הַתּוֹרָה, וּבְכָלַל זְנוּת הוּא מִי שֶׁהוּא רוֹדֵף אַחַר תַּאֲוַת הָעוֹלָם מִבְּלִי שֶׁיְּכַוֵּן בָּהֶם כְּלָל לְכַוָּנָה טוֹבָה, כְּלוֹמַר שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה אוֹתָם כְּדֵי שֶׁיַּעֲמֹד בְּרִיא וְיוּכַל לְהִשְׁתַּדֵּל בַּעֲבוֹדַת בּוֹרְאוֹ רַק כַּוָּנָתוֹ תָּמִיד לְהַרְבּוֹת תַּעֲנוּגִים גְּדוֹלִים לְנַפְשׁוֹ.** כָּל זֶה לְקַטְתִּי מִלְּשׁוֹנוֹ הַנַּחְמָד בְּקִצְרָה וְקִילּוֹרִין הֵם לְעֵינַיִם וְאַשְׁרֵי הַמְקֻיָּמִם כָּרָאוּי. וְעַיִן בְּחַיֵּי אָדָם כְּלָל א׳ (ס״ה) שְׁהָאֲרִיךְ גַּם כֵּן בָּהֶם:

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

לֶאֱזֹר חַיִל לְבַטֵּל הַמְּנֻהָג, כִּי עַל פִּי הָרֹב אֵינָם מְשַׁמְּרִים אֶת הַקֶּלַח כָּרָאוּי וְתִשְׁתַּפֵּכְנָה בְּרֹאשׁ כָּל חוּצוֹת, וְגַם כַּמָּה פְּעָמִים בָּא לִידֵי מְחִיקַת הַשֵּׁם. וְנִרְאֶה דְּבַמְּנוּרוֹת הַגְּדוֹלוֹת הַמְּצָיְרוֹת עַל קֶלַח שֶׁקּוֹבְעִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת לִפְנֵי הָעֲמוּד תַּחַת טַבְלָא שֶׁל זְכוּכִית, שֶׁאֵין שַׁיָּךְ בָּזֶה טַעַם הַנַּ״ל, לֵית לָן בְּהּ, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וְהַקּוֹבְעִין בָּעֲמוּד בְּלֹא טַבְלָא יֵשׁ לִמְחוֹת בְּיָדָם, כִּי עַל יְדֵי הַנֵּרוֹת שֶׁקּוֹבְעִין בָּעֲמוּד בָּא בְּרֹב הָעִתִּים לִידֵי מְחִיקַת הַשֵּׁם חַס וְחָלִילָה: (ה) **מִפְּנֵי בְּנֵי אָדָם.** וְעַל כָּל פָּנִים לֹא יִתְקוֹטֵט עִמָּהֶם, מִפְּנֵי שְׁמִדַּת הָעֲזוּת מַגְנֶה מְאֹד, וְאֵין רָאוּי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ מִמֶּנָּה כְּלָל אֲפִלּוּ בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי יִקָּנֶה קִנְיָן בִּנַפְשׁוֹ לִהְיוֹת עַז אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בִּמְקוֹם עֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ (בֵּית יוֹסֵף (ד״ה ומ״ש ע״כ)). וְעַיִן בְּבֵאוּר הֲלָכָה (ד״ה ולא יתביש):

(ו) **הַמַּלְעִיגִים עָלָיו.** וְכֵן (ז) אִם הוּא אָדָם בֵּינוֹנִי עוֹמֵד בִּמְקוֹם גְּדוֹלִים, לֹא יִתְבַּיֵּשׁ מֵהֶם לִלְמֹד וְלַעֲשׂוֹת הַמִּצְוָה, אַף אִם אָפְשָׁר לוֹ לַעֲשׂוֹת הַמִּצְוָה שֶׁלֹּא בְּפְנֵיהֶם, טוֹב יוֹתֵר. (ח) וּמִיהוּ בִּפְנֵי בֵּינוֹנִים שֶׁיִּלְמְדוּ מִמֶּנּוּ, יֵשׁ לוֹמַר טוֹב יוֹתֵר לַעֲשׂוֹת בִּפְנֵיהֶם שֶׁיִּלְמְדוּ מִמֶּנּוּ לַעֲשׂוֹת כְּמַעֲשֵׂהוּ, אַךְ יְכַוֵּן לִבּוֹ לְשֵׁם שָׁמַיִם וְלֹא לְהִתְפָּאֵר חָלִילָה:

(ז) **גַּם בְּהַצְנֵעַ לָכֶת.** רְצוֹנוֹ לוֹמַר אַף (ט) בְּשָׁעָה שֶׁהוּא בְּבֵיתוֹ בְּהַצְנֵעַ, גַּם כֵּן יִהְיֶה לָכֶתוֹ עִם ה' אֱלֹהָיו, וּכְמוֹ שֶׁמְּסַיֵּם וְהוֹלֵךְ: (ח) **בְּזְרִיזוּת.** לְאוֹ דַּוְקָא, אֶלָּא יִשְׁהֶה מְעַט א]וְלֹא יַעֲמֹד פִּתְאֹם, כִּי זֶה מַזִּיק לַגּוּף [גִּשְׁטִין דַּף ע׳ (ע״א)]. טוֹב (י) לוֹמַר תֵּכֶף בְּקוּמוֹ: מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיָּם שֶׁהֶחֱזַרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחֶמְלָה, רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ.

* **וְלֹא יִתְבַּיֵּשׁ וְכוּ׳.** עַיִן בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (ס״ק ה) **בְּשֵׁם הַבַּיִת יוֹסֵף.** דַּע דְּהַבַּיִת יוֹסֵף **לֹא אֵירֵי כִּי אִם בְּמִצְוָה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה לְעַצְמוֹ וּבְנֵי אָדָם מַלְעִיגִים עָלָיו אָז בְּוַדַּאי אֵין לוֹ לְחוֹשׁ כְּלָל לְלַעֲגָם וְלֹא יִתְקוֹטֵט עִמָּהֶם, אֲבָל אִם הוּא עוֹמֵד בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ אֶפִּיקוֹרְסִים הַמִּתְקוֹמְמִים עַל הַתּוֹרָה וְרוֹצִים לַעֲשׂוֹת אֵיזֶה תַּקָּנוֹת בְּעִנְיְנֵי הָעִיר וְעַל יְדֵי זֶה יַעֲבִירוּ אֶת הָעָם מֵרְצוֹן ה' וּפֹתֵחַ בְּשָׁלוֹם וְלֹא נִשְׁמְעוּ דְּבָרָיו, בְּכִגּוֹן זֶה לֹא דִּבֶּר הַבַּיִת יוֹסֵף מְאוּמָה וּמִצְוָה לִשְׂנֹאתָם וּלְהִתְקוֹטֵט עִמָּהֶם וּלְהַפֵּר עֲצָתָם בְּכָל**

שַׁעַר הַצִּיּוּן

(ז) בַּ״ח (ס״ב): (ס) פְּרִי מְגַדִּים (א״א סק״ב): (ע) יַד אֶפְרַיִם: (י) סֵדֶר הַיּוֹם (סדר היום בהקיצו משנתו):

לִיקוּטֵי דִּבְרֵי הָרַב: א] כתב שו״ע הרב (ס״ו): אך לא יקום ויעמוד בפתע פתאום, אלא ישהה מעט עד שיגמור נוסח זה [של מודה אני] בעודו שוכב או יושב.

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah